

แนวคิดของมิลล์

ว่าด้วยเสรีภาพและความรับผิดชอบ

วิทยา เศรษฐุรังษ์

มิลล์ (John Stuart Mill 1806-1873) ไม่ใช่นิยตินิยมจัด (Hard Determinist) ซึ่งถือว่ามนุษย์ไม่เคยเป็นนายของตนเอง ไม่มีการกระทำที่เป็นอิสระเลย ไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นโดยปราศจากสาเหตุ ขณะเดียวกันเขาก็ไม่ใช้อิสริวัติสัย (Indeterminists, Free Will) ที่ถือว่า ในแห่งหนึ่ง ทุกๆครั้งที่มนุษย์ทำอะไรลงไป บางครั้งการกระทำของมนุษย์ถูกบีบจากสาเหตุต่างๆ ไม่ใช่การกระทำที่อิสระ แต่ก็มีบางครั้งที่มนุษย์เป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง ตัดสินใจและเลือกอย่างอิสระเสรี มิลล์มิใช่หันนิยตินิยมและอิสริวัติสัย ชาตร์เรงก์มิได้สังกัดกลุ่มไดกูลุ่มนี้ในทศนະหั้งสองที่แตกต่างกันมากนั้น แท้ที่จริง มิลล์เป็นธรรมชาตินิยม (Naturalist)

ที่ถือว่ามนุษย์ทั้งเป็นอิสระและไม่เป็นอิสระ กล่าวคือ มนุษย์เป็นอิสระในขอบเขตจำกัด ธรรมชาตินิยมมีความเห็นกลางๆในระดับหนึ่ง การกระทำการของมนุษย์ถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอก แต่ในอีกรอบหนึ่ง มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเอง มีการตัดสินใจเลือกและวางแผนอนาคตเพื่อเป็นแนวทางกำหนด สิ่งที่จะเกิดในปัจจุบัน ฉะนั้น มนุษย์จึงเจริญขึ้นเรื่อยๆ ทั้งหมดนี้เป็นไปได้ เพราะคนเป็นอิสระ

ที่จริงแล้ว เราสามารถแบ่งทศนະว่าด้วยธรรมชาตินิยมออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก เช่นดังกรณีของมิลล์เห็นว่า แม้การกระทำการของมนุษย์จะมีสาเหตุและทำนายได้ แต่นั่นก็มิได้หมายความว่า มนุษย์ไม่เป็นอิสระ

มิลล์มีความเห็นว่า การสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องว่า ในสถานการณ์อันหนึ่ง คนหนึ่งจะทำอะไร มีได้หมายความว่าการกระทำของคนนั้นถูกกำหนดมาล่วงหน้า มิลล์เห็นด้วยกับนิยมติดนิยมหรือเหตุวิสัย ในแห่งที่บอกว่า ในเงื่อนไขอย่างนั้น เราทราบดีว่าเพื่อนของเรายังต้องทำอย่างนั้น แต่นั่นมีได้หมายความว่า เขาถูกบังคับให้ทำอย่างนั้น มิลล์เขียนว่า ...เราจะสามารถบอกได้อย่างถูกต้องว่า เขายังทำอะไร ถ้าเราทราบทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา เราอาจทำนายพฤติกรรมของเขารaได้แม่นยำ เท่ากับทำนายปراภูมิการณ์ทางวัตถุ... แต่นี่ก็ไม่ได้ขัดแย้งกับความรู้สึกที่ว่า เราเมื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อผู้ใกล้ชิดคาดหมายได้แน่นอนว่า เรายังทำอะไรในสถานการณ์อันหนึ่ง'

มิลล์แนะนำให้เวลาลงสังเกตถูกเหตุการณ์ในธรรมชาติ เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่ง เช่น ลมพัด เกิดขึ้น (ก) และเหตุการณ์อีกอันหนึ่ง เช่น ในไม้ร่วง (ข) ก็ติดตามมา ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ธรรมชาติมีระเบียบกฎเกณฑ์ การที่เหตุการณ์หนึ่ง (ไม้มีร่วง) เกิดตามอีกเหตุการณ์หนึ่ง (ลมพัด) เสมือนนั้น มีความหมายเพียงว่า มีความสัมภัยเสมอในธรรมชาติ มีได้หมายความว่า มีการบีบบังคับของ (ก) ให้เกิด (ข)

อิสระหรือเสรีภาพหมายความว่า การไม่ถูกบังคับ คือการกระทำที่เป็นไปตามความประณญา กระนั้น การกระทำที่เป็นอิสระนิ

ได้หมายความว่า เป็นการกระทำที่ไม่มีสาเหตุ ผู้วิจัยอาจจะทำนายได้ว่า เพื่อนของผู้เขียนจะต้องไปปดูหนังเรื่อง "มนุษย์ค้างคาว" ในวันพรุ่งนี้ ถ้าผู้เขียนเล่าเรื่องหนังที่เพิ่งไปปดูมาให้เขาฟัง ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยกล้ายอุบันสัย สนิยม เวลาว่าง และฐานะทางการเงินของเข้า ปراภูมิว่าวันรุ่งขึ้นเข้าไปจริงๆ แต่นั่นมีได้หมายความว่า ผู้วิจัยบังคับเข้า การไปปดูหนังของเข้าเป็นอิสระ เพราะต้องการไป ไม่ใช่มีคนบ้าเอามาด้วยใจให้เข้าไปปดูหนัง เข้าจึงไป เช่นนี้เข้าไม่เป็นอิสระ การที่เพื่อนของผู้เขียนไปปดูหนังเรื่องมนุษย์ค้างคาวนั้นเกิดจากเงื่อนไขหลายอย่าง เช่น คำบอกเล่าของผู้เขียน สนิยมเงิน เวลา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อาจเรียกได้ว่า เป็น "สาเหตุ" ของการไปปดูหนัง แต่มีได้หมายความว่ามีความบังคับเข้า การที่เรากราล่าว่า สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุ มีความหมายเพียงว่า เมื่อ มีสิ่งนี้ ก็มีการไปปดูหนังเกิดขึ้น มีได้หมายความว่า สิ่งเหล่านี้มีแรงลึกซึ้งคร่าหรือเนี่ยวนี้ เข้าไปปดูหนัง เพราะถ้าเพื่อนเราไม่อยากไปแล้ว เขายังไม่ไปก็ได้

"เราແນໃຈວ່າ ໃນຂະໜາດທີ່ເຮັງຈິ ໄນມີແຮງໝໍຍ້ລຶກລັບໄດ້ມາຊຸດຄວ່າເຮົາ ເຮັກວາວ່າ ເຮົາມີໄດ້ຖືກບັງຄັບທີ່ຈະຕ້ອງກະທຳຕາມແຮງຈູງໃຈໃດໆ ເຮົວສຶກວ່າ ດ້ວຍເປົາປ່ວກຄານນາດີທີ່ຈະພິສູຈົນວ່າ ເຮົາມີໆນາຈັດຂຶ້ນແຮງຈູງໃຈໃດໆ ເຮັສາມາດທຳໄດ້"²

กลุ่มที่สอง ดังกรณีของดิวอี้ (Dewey) ที่เชื่อในวิรัตนากการ เขายังเชื่อว่า มนุษย์เป็น

¹ ศ.ดร.วิทย์ วิศวกุลเจตย์, ปรัชญาทั่วไป (กทม. อักษรเจริญพัฒน์ : 2520) p. 89

² ibid, p. 90

ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นผลิตผลอันสูงสุด ในกระบวนการวิวัฒนาการ ดังนั้น มนุษย์จึงมี ลักษณะพิเศษหรือลักษณะเฉพาะบางอย่างที่ สัตว์โลกอื่นๆ และสรพวัตถุทั้งหลายไม่มี การที่เขามีลักษณะเฉพาะเหล่านี้ไปจากวัตถุ และสัตว์ ทำให้เขาเป็นอิสระ หลุดพ้นจาก อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมได้ในระดับหนึ่ง ดิวอี้ เห็นว่ามนุษย์แตกต่างจากสัตว์และวัตถุไว้วิต ตรองที่ว่า มนุษย์กระทำการต่างๆอย่างมีจุดหมาย และ การมีจุดหมายแบบว่ามีอิสระภาพ สมนติ ว่าขณะนี้ผู้เขียนกำลังลับมีด นี่คือการกระทำ เพราะในขณะที่ผู้เขียนกำลังลับมีดอยู่นั้น ผู้ เรียนนิยมถือก่อนญาสูงๆที่อยู่หน้าบ้าน อันอาจ เป็นที่อาศัยของงู การลับมีดมีจุดหมายที่จะให้ กอนญาณน้อยหายไป การลับมีดเป็นการ กระทำ เพราะเป็นวิถีทางที่จะพาไปสู่การแก้ ปัญหา คือทำให้กอนญาณหมดไป ในที่นี้การ ลับมีดคือตัวกลางที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างผู้เขียนกับกอนญา ดิวอี้เรียกว่าความคิด ที่จะกระทำเพื่อแก้ปัญหาว่า สถิติปัญญา และสถิติปัญญา ก็คือ ความสามารถในการนิย ถึงจุดหมายในอนาคต

“การกระทำที่มาจากสถิติปัญญานั้นย่อมมี จุดหมาย จุดหมายเป็นวิถีที่มนุษย์ปฏิบัติ ต่อธรรมชาติ เพราะเราจะเข้าใจลักษณะ พิเศษของมนุษย์ได้ ก็ต่อเมื่อเรารับรู้ว่า การกระทำมีจุดหมาย... เพราะการ กระทำซึ่งเป็นของมนุษย์โดยเฉพาะนั้น มี ความจงใจเป็นลักษณะสำคัญ”³

ฉะนั้น ตามทัศนะนี้จะเห็นได้ว่า ไม่เพียง อดีตเท่านั้นที่ก่อให้เกิดการกระทำในปัจจุบัน แต่การมองเห็นจุดหมายในอนาคต ก็มีส่วนอยู่ ด้วย ลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ แตกต่างจากสัตว์โลกอื่นๆก็คือ ความสามารถ ใน การมองเห็นจุดหมายในอนาคต หมายความว่า สิ่งที่มนุษย์ทำในปัจจุบันเกิด จากความจงใจ และความจงใจที่นิยมในอนาคต นั้นก็คืออิสรภาพ ดังที่ดิวอี้เขียนว่า “เราจะ เป็นอิสระมากน้อยแค่ไหนอยู่ที่ว่า เมื่อเรา กระทำการต่างๆ เราต้องแค่ไหนว่า เรากำลัง ทำอะไร”⁴

เมื่อยอมรับว่า ในบางครั้ง มนุษย์มีอิสระ หรือเสรีภาพได้ ความรับผิดชอบในทางจริยะ (Moral Responsibility) ก็เป็นสิ่งที่ติดตามมา อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความรับผิดชอบในทาง จริยะนี้มีความหมายเดียวกับความรับผิดชอบ ในทางศีลธรรม (Prescriptive Responsibility) หมายความถึง การที่ปัจเจกบุคคลสมควรจะ ได้รับการประนาม การสรวษญ การลงโทษ และการให้รางวัลจากการกระทำการของตน ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายมาแล้วอย่างละเอียด อย่างไรก็ได้ การที่มิลล์ยอมรับว่า มนุษย์ทั้ง เป็นอิสระและไม่เป็นอิสระนั้น ในอิกแห่งนี้ มิลล์เองตกไปอยู่ในกลุ่มของ นิยตินิยมแบบอ่อน (Soft Determinist) ตามที่วิลเดียม เจนส์ ได้ จัดแบ่งนิยตินิยมออกเป็น นิยตินิยมจัด (Hard Determinism) และ นิยตินิยมแบบอ่อน (Soft

³ ibid, p. 91

⁴ ibid

Determinism) ได้ในบทความเรื่อง “วิกฤติแห่งนิยตินิยม” (Dilemma of Determinism) กล่าวโดยสังเขป นิยตินิยมแบบดั้งเดิมว่า ประการแรก ไม่มีการกระทำใดของมนุษย์ที่เป็นอิสระ ประการที่สอง เมื่อปราชจาก การกระทำที่เป็นอิสระของมนุษย์ ก็ไม่มีความรับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำนั้นติดตามมา ส่วนนิยตินิยมแบบอ่อนดังกรณีของ ฮอบบส์ (Hobbes) ญูม (Hume) มิลล์ (Mill) นั้น มีหลักการดังนี้⁵

ประการแรก ไม่มีข้อขัดแย้งใดระหว่างนิยตินิยม กับการเป็นผู้กระทำที่อิสระ ในบางครั้งของมนุษย์ เมื่อเราเรียกการกระทำให้ว่า “อิสระ” หรือ “เสรี” (Free) ในสถานการณ์ปกติ เราไม่เคยหมายความว่าการกระทำนั้นไม่มีสาเหตุ เมื่อเรียกการกระทำนั้นว่าอิสระนั้น เราหมายความว่า ผู้กระทำไม่ถูก “บังคับ” (Compelled, Constrained, Wereded) ให้กระทำ การกระทำที่มีสาเหตุมิได้หมายถึงการกระทำที่ถูกบังคับ ดังตัวอย่างของลมพัด ไม่ใช่ว่าที่ผู้ด้วยศรัทธาแล้ว ตัวอย่างของ การกระทำที่ไม่เป็นอิสระได้แก่ เมื่อเดินไปในที่เปลี่ยวและถูกจี้ เรายังส่งเงินให้ อย่างนี้เราไม่เป็นอิสระ เพราะการกระทำของเราถูกบังคับ หรือถ้าเราไปปีกมอยของเพราะถูกสะกดจิตให้ทำอย่างนั้น การกระทำของเราไม่เป็นอิสระ เพราะไม่เกิดจากความใจของเรา หรือถ้าเศรษฐีที่เป็นโรคจิตชนิดหนึ่ง ชอบขโมยของผู้อื่น ก็เรียกได้ว่าเขาไม่เป็นอิสระ เพราะเขาอยู่ภายใต้อำนาจของแรงกระดันที่อยู่เหนือตัว

เช่น ในกรณีเช่นนี้ มนุษย์ไม่เป็นอิสระ แต่ในบางครั้ง มนุษย์จะทำการทำความประราณานาของตนที่มีเหตุผล ตามความพยาຍານของตนที่ไม่ถูกกีดขวาง ทั้งนี้ เพราะเขาเลือกที่จะกระทำในลักษณะเช่นนี้ ในกรณีเช่นนี้ มนุษย์เป็นผู้กระทำที่อิสระ แม้การกระทำนั้นๆ จะเกิดจากสาเหตุบางอย่างหรือสามารถทำนายล่วงหน้าได้ก็ตาม ตัวอย่างเช่นการไปดูหนังมนุษย์ค้างคาวของเพื่อนของผู้เขียนเป็นการกระทำที่อิสระ เพราะต้องการไปดังที่ได้อธิบายไว้บ้าง แล้วตอนต้น หรือเมื่อเดินผ่านขอทานแล้ว ผู้เขียนให้เงินเขา การกระทำของผู้เขียนเป็นอิสระ แม้ว่าเพื่อนสนิทของผู้เขียนที่เดินมาด้วยกันนั้นจะทายในใจถูกต้องว่า ผู้เขียนต้องทำอย่างนั้น ในการแยกแยะระหว่างการกระทำที่อิสระกับไม่อิสระนั้น เราไม่ได้พยายามชี้ถึงการมีอยู่หรือการไม่มีอยู่ของสาเหตุ แต่พยายามชี้ชนิดของสาเหตุที่ปรากฏอยู่

ประการที่สอง ไม่มีข้อขัดแย้งระหว่างนิยตินิยมกับความรับผิดชอบทางจริยะ ชาวนิยตินิยมแบบอ่อนจะปฏิเสธการอ้างเหตุผลของนิยตินิยมจัดที่ว่า ไม่มีความรับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำหรือความประพฤติของบุคคล เมื่อตัดสินบุคคลได้บุคคลหนึ่งว่า รับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำบางอย่าง ที่จริง แท้จริง ไม่สมมติฐานล่วงหน้า (presuppose) ว่า บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำที่อิสระในช่วงของ การกระทำนั้น แต่อิสระหรือเสรีภาพที่ถูกสันนิษฐานไว้ล่วงหน้านั้นไม่ใช่เสรีภาพที่ปราศจาก

⁵ Paul Edruards. "Hard and Soft Determinism" in *Determinism of Freedom*, ed. Sidney Hook (New York : Collier Books, 1961) pp. 118-119

สารเหตุ แต่หมายถึงความสามารถที่จะกระทำตามการเลือกหรือความประ oranation ของตน เนื่องจากนิยมด้วยกันได้กับเสรีภาพในความหมายนี้ จะนั้น ก็ย่อมไปกันได้ดีกับความรับผิดชอบทางจริยะ

คำตามสำคัญสำหรับนิยมด้วยกัน ก็คือ การกระทำนั้นมาจากบุคลิกภาพหรือไม่ หมายความว่า เราได้ทำในสิ่งที่เราอยากทำหรือไม่ ถ้าใช่ ขานิยมด้วยกันแบบอ่อนก็คือว่า เราต้องรับผิดชอบ แม้ว่าความต้องการโดยตัวมันเองนั้น จะมิได้ถูกเลือกอย่างอิสระ ก็ตาม มิลล์มองยอมรับอิทธิพลของระดับชั้น ของความต้องการของมนุษย์ ด้วยว่า เมื่อไม่เพียงแต่ความประ oranation หรือความต้องการระดับต่ำ เช่น ความต้องการที่จะได้รถใหม่ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์เท่านั้น มิลล์เชื่อว่า เป็นความจริงที่ว่า ความต้องการที่จะกล้ายเป็นคนมีคุณธรรมมากขึ้นในบางโอกาส ก็มีอิทธิพลต่อการกระทำการของเราได้ เช่น กัน โดยอาศัยความพ่ายแพ้ และการฝึกฝนที่เหมาะสม ความต้องการของผู้เขียนที่จะเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของตนเองอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้ จะนั้นอย่างน้อยที่สุดในขอบเขตหนึ่ง เนื่องจากมนุษย์สามารถสร้างบุคลิกภาพของตนเองได้ นิยมตามทัศนะของมิลล์จึงไปกันได้ ไม่เพียงแต่กับแนวคิดว่าด้วยความรับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำการที่มาจากความต้องการหรือความประ oranation ที่เป็นอิสระแล้ว แต่ภายในขอบเขตหนึ่ง ยังไปกันได้กับการตัดสินทาง

จริยะเกี่ยวกับบุคลิกภาพ (Character) ของมนุษย์อีกด้วย

อย่างไรก็ต้องพิจารณาคำว่า รับผิดชอบ (Responsible) โดยให้หลักการข้างเหตุผลของมิลล์จากหนังสือ *Utilitarianism* บทที่ 4 ที่ว่า ด้วยการพิสูจน์หลักการของประโยชน์นิยมว่า เป็นจริงได้อย่างไร นั้น มิลล์อ้างว่าธีที่จะพิสูจน์ว่าความสุขเป็นสิ่งที่พึงประ oranation (desirable) ก็คือ ต้องแสดงให้เห็นว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกต้องการจริงๆ (Can be desired) หลักฐานอันเดียวที่เด่นชัดที่จะพิสูจน์ว่า วัตถุใดมองเห็นได้ (visible) ก็คือ ประชาชนเห็นมันจริงๆ เช่นเดียวกับหลักฐานเดียวที่จะพิสูจน์ว่า เสียงนั้นได้ยินได้ (audible) ก็คือ ประชาชนได้ฟังเสียงนั้น⁶ อย่างไรก็ต้องในอีกแห่งหนึ่ง ปัจจัยที่เติมท้ายคำ (Suffix) เช่น "ible" หรือ "able" ก็มิได้หมายถึง ความสามารถ (ability) เสมอไป อาจจะมีความหมายในทางศีลธรรมก็ได้ (Normative) ดังที่ผู้วิจารณ้มิลล์ได้เขียนไว้ว่า desirable แปลว่า "น่าประ oranation" หรือ "พึงประ oranation" แสดงคุณค่าทางจริยะ มิได้หมายความว่าสามารถถูกประ oranation ได้ (can be desired) ดังเหตุผลที่มิลล์อ้าง ไม่เหมือนกับ พอดียินได้ (audible) ที่หมายความว่า สามารถถูกฟังได้ (can be heard) ที่จริงคำว่า "พึงประ oranation" นั้น มีความหมายเดียวกับคำว่า "ดี" (good) หรือ "ควรจะถูกประ oranation" ought to be desired) ไม่ถูกต้องเลยที่มิลล์จะเอาคำว่า "สามารถเห็นได้" (visible) และ "สามารถได้ยินได้" (audible) มาเทียบเคียงกับคำว่า desirable

⁶ John Stuart Mill. *Utilitarianism* (Great Britain : Collins : 1962)

ที่ในความเป็นจริงมีได้มีความหมายว่า สามารถถูกประนันได้ แต่กับมีความหมายในทางศีลธรรม (Prescriptive or Normative Meaning) คือ เท่ากับคำว่า ดี หรือไม่ประณัน

ในทำนองเดียวกัน เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า responsible โดยสูมแย่งตัวของ การอ้างเหตุผลแบบมิลล์ และคนที่แบ่งมิลล์ เช่น แฮร์ (Hare) แล้ว ผู้เขียนคิดว่าคำว่า responsible เองก็มีอย่างน้อย 2 ความหมาย กล่าวคือ

ความหมายแรก หมายถึง สามารถตอบได้ (can be responded) ว่าใครเป็นผู้กระทำ การกระทำนั้นเกิดมาจากการ (Imputability) “อันเป็นความหมายในเชิงสาเหตุ (Causal) หรือความหมายในแง่การบรรยายข้อเท็จจริง (Descriptive) ตัวอย่างเช่น y เป็นการกระทำหรือการมาตกรรมที่ผ่านมาแล้ว และ x รับผิดชอบต่อ y นั้น เมื่อพิจารณาในแง่จะหมายความว่า y ซึ่งเป็นการกระทำหรือมาตกรรมนั้น เกิดมาจาก x ที่เป็นผู้กระทำ รับผิดชอบในที่นี้แปลว่า สามารถตอบได้ว่า x คือผู้กระทำ y นี่คือมุ่งหมายของผู้เขียนที่เกิดจากการโยงกับการอ้างเหตุผลของมิลล์ ความหมายนี้จะตรงที่สุดกับความหมายที่ชาร์ตใช้ในคำนิยามของความรับผิดชอบของเข้า

ความหมายที่สอง หมายถึง คุณค่าของศีลธรรม เช่น ดี (good) หรือพึงประณนา (mously favourable) ดังตัวอย่างว่า ผู้เขียนแนะนำ x ว่า เขาเป็นครูที่ รับผิดชอบ ผู้เขียนหมายความในใจของตนว่า x เป็นครูที่ดี เข้า

มี คุณสมบัติที่ดี ของความเป็นครูอยู่ในตัวในอีกแห่งหนึ่งของการกล่าวว่า x รับผิดชอบ ต่อ y เท่ากับการกล่าวว่าเป็นการถูกต้อง ที่จะดีกว่า x รับผิดชอบต่อ y และ ทำนันิติเตียน หรือไม่ ก็ ลงโทษ เข้า ความหมายนี้เป็นความหมายในทางศีลธรรม จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวคิดของความถูกความผิด ความดี ความชั่ว การสรวษเริญ การประณาน การลงโทษ และให้รางวัล รวมความแล้วก็เป็นความหมายในทางศีลธรรม (Prescriptive) ดังที่ผู้เขียนได้เคยอธิบายมาแล้วอย่างละเอียด นี่คือมุ่งหมายของคำว่า responsible ของผู้เขียนที่เกิดจากการโยงเข้ากับคำว่า desirable ของมิลล์

อย่างไรก็ดี ทั้งความหมายแรกและความหมาย ที่สองของคำว่า responsible เมื่อพิจารณาเบรียบเทียบกับการอ้างเหตุผลของมิลล์และผู้ที่แบ่งมิลล์แล้ว ต่างก็ประกอบกันเป็นความหมายที่สำคัญที่สุดของคำว่ารับผิดชอบตามแนวคิดของชาร์ตทั้งสิ้น คือ ความหมายในเชิงบรรยายหรือเชิงสาเหตุ (Descriptive Causal, Agency, Imputability) กับความหมายในเชิงศีลธรรม (Prescriptive, Normative, Accountability)⁷

กระนั้น เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระในงานของมิลล์ เช่น Utilitarianism และ ผู้เขียนพบว่า มิลล์ได้กล่าวตรงๆ เกี่ยวกับคำว่า ความรับผิดชอบ เช่นเดียวกับที่ชาร์ตเขียนไว้ใน Being and Nothingness คำที่ใกล้เคียงที่สุด กับคำว่าความรับผิดชอบในบริบทของมิลล์ ได้แก่

⁷ ผู้สนใจแนวคิดของชาร์ต โปรดดูวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน “แนวคิดของชาร์ตว่าด้วยความรับผิดชอบ” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ พ.ศ. 2536

คำว่า หน้าที่ (Duty) และพันธะทางศีลธรรม (Moral Obligation) แห่งนั้น ในฐานะ ธรรมชาตินิยม มิลล์ให้НИยามของคำว่าหน้าที่ ไว้ว่า “หน้าที่หมายถึงความรู้สึกในใจของเรางเอง” (Duty is a feeling in our mind)⁸ ฐาน ยืนสุดท้ายของจริยธรรมทั้งหมดก็คือ ความรู้สึกอัตวิสัยในใจของเรางเอง จะนั้น “ความรู้สึกเกี่ยวกับหน้าที่ เมื่อยังเข้ากับประโยชน์ที่สูงสุด จะเป็นสิ่งที่เป็นไปเอง” (Feeling of duty when associated with utility would appeal equally arbitrary)⁹ มิลล์ยอมรับว่า ความรู้สึก เป็นข้อเท็จจริงในธรรมชาติของมนุษย์

จะนั้น ความรับผิดชอบในทัศนะของมิลล์ ในฐานะธรรมชาตินิยม ก็จะมีมาจากการ ประสาทสัมผัส (Empirical) จากการณ์ความ

รู้สึกที่เป็นข้อเท็จจริงในธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากประสบการณ์จริงของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเข้าใจว่า ความรับผิดชอบในทัศนะของมิลล์น่าจะหมายถึงความรู้สึกในใจของเรางเอง เช่นเดียวกับหน้าที่หรือ พันธะทางศีลธรรม ความรู้สึกเกี่ยวกับความรับผิดชอบนี้ ก็คือสาระของมนธรรมหรือ ความสำนึกรักษาดีของมนุษย์ กล่าวโดยสังเขป ความรับผิดชอบของมิลล์ก็คือความรู้สึกในใจ ของมนุษย์อันเป็นข้อเท็จจริง ที่เกิดจาก ประสาทสัมผัสที่มนุษย์ทุกคนมีร่วมกัน แนวคิดของมิลล์ว่าด้วยความรับผิดชอบนี้จะห้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาตินิยมของมิลล์อย่างแท้จริง

⁸ Mill, *Utilitarianism*, p. 288

⁹ Ibid, p. 284